

Чорна металургія і національна безпека України

Гірничо-металургійний комплекс України (ГМК) є стратегічним національним ресурсом і складною науково-технічною та організаційною системою, що представлена численними підгалуззями, починаючи з гірничодобувної промисловості й закінчуючи підприємствами з виробництва металовиробів. Однак в останні три десятиліття технологічна база ГМК практично не змінювалася, що зумовило зменшення потреби галузі в інноваціях і нових науково-технологічних розробках, не сприяло економічному й соціальному розвитку країни та посилило загрози для її національної безпеки. Події 2014 р. засвідчили, що нерозв'язані вчасно проблеми національної безпеки є серйозною загрозою для існування самої держави.

<...> На сучасному етапі розвитку цивілізації прогрес науки й технологій у базових галузях економіки відіграє ключову роль у забезпеченні національної безпеки країни¹. Для України однією з таких базових галузей є чорна металургія у складі гірничо-металургійного комплексу, що забезпечує 27 % обсягу товарного виробництва промисловості та 40 % валютних надходжень². Проте нині ГМК не визнано в Україні як пріоритетну галузь, і держава не має реального впливу на техніко-економічні показники його діяльності.

<...> Кризовий стан світової економіки говорить про необхідність створення нових теорій економічного розвитку, у розробленні яких можуть взяти участь науковці НАН України. Нині необхідно критично переосмислити базові теорії розвитку економіки, відійти від застарілих методик прогнозування, що спираються на експертний аналіз і традиційні 1–2 % зростання ВВП, та широко використовувати системні й балансові методи планування для розвитку економіки країни. Адже жорстокі економічні кризи останніх років показали, що в основу нинішньої «нової» економічної політики закладено звичайні «мільні бульки» фінансових спекуляцій, орієнтовані на короткострокове одержання прибутку. Такий курс не в змозі сформувати стратегію розвитку економіки, особливо в умовах, коли в Україні практично ліквідовано весь сектор реальної економіки.

Територія України все ще багата на корисні копалини для виробництва чорних металів, що має служити забезпеченню національної безпеки. Тому

---

¹ *Малицький Б. А.* Визначення загроз національній безпеці, що походять від стану науково-технічної сфери. Ч. 1 // Наука та наукознавство. – 2013. – № 4. – С. 31–44.

² *Украинская металлургия: современные вызовы и перспективы развития / Амоша А. И., Большаков В. И., Залознова Ю. С. [и др.]. – Донецк: Ин-т экономики промышленности НАН Украины, 2013. – 113 с.*

доцільно особливу увагу звернути на організацію виробництва продукції з високою доданою вартістю, тобто наблизитися до випуску високотехнологічної металургійної продукції. Це може стати також однією з головних тем наукових досліджень, оскільки Україна повинна прагнути до модернізації своєї економіки та зменшення залежності від експорту сировини.

З іншого боку, у нас мало варіантів з перетворення своїх запасів залізної руди на кінцеву продукцію, оскільки сьогодні країна не може конкурувати з розвинутими економіками у випуску високотехнологічної продукції. Однак Україна може виробляти широкий асортимент спеціальної та високоякісної сталевих продукції для внутрішнього ринку, прагнучи замінити іноземних постачальників. І це величезний шанс для металургії, оскільки потреби внутрішнього ринку зі створення інфраструктури країни оцінюють на рівні 300 млн т.

Стратегія орієнтації на внутрішній ринок в умовах обмеженої модернізації економіки може виявитися кращою, ніж прагнення придбати зарубіжні технології та обладнання. Це дасть змогу підприємствам у співдружності з наукою зберегти свою рентабельність і прибутковість, а з часом і вийти на рівень світової конкуренції.

Висновки

Гірничо-металургійний комплекс України є базовою галуззю промисловості й має достатній потенціал для свого розвитку з огляду на наявність власної сировинної бази, виробничих потужностей і високого науково-технічного потенціалу. Проте ГМК не визнано пріоритетною галуззю й держава не має реального впливу на техніко-економічні показники його діяльності.

Кризові явища у світовій економіці, відсутність достатньо розвинутого внутрішнього ринку металопродукції та гіпертрофований експорт (понад 80 % виробленого металопрокату) призводять до нестабільності виробництва, ускладнюють роботу підприємств чорної металургії й становлять загрозу національній безпеці України.

Державною політикою має стати посилення національної безпеки країни за рахунок забезпечення її внутрішніх потреб незалежно від зовнішньої кон'юнктури світового ринку.

Пряму загрозу національній безпеці України стосовно металургійної галузі становлять такі чинники:

- відсутність державного впливу на роботу металургійної галузі. Зокрема, немає державного органу, що формує та координує промислову політику;

- у край низький рівень внутрішнього ринку металопродукції, скорочення виробництва в базових і металоспоживчих галузях економіки країни;
- сировинна спрямованість експорту продукції ГМК, скорочення асортаменту виробленої металопродукції, відсутність балансу у виробництві сировини й готової металопродукції;
- недостатнє технічне переозброєння металургійного виробництва, що зменшує потреб галузі в інноваціях і нових науково-технологічних розробках та загрожує перспективам розвитку;
- недостатнє використання наявного науково-технічного й технологічного потенціалу для економічного розвитку країни.

Політичною складовою ринкових відносин при виробництві товарів і посилення національної безпеки країни має стати забезпечення співвідношення внутрішнього й зовнішнього споживання $Q_{\text{внутр}}/Q_{\text{експорт}}$ на рівні 0,85/0,15.

Потребує перегляду податкове законодавство з метою стимулювання виробництва металопродукції для власних потреб країни, зокрема вдосконалення ПДВ.

Наявний в Україні науковий потенціал металургійної науки має можливість істотно вплинути на модернізацію металургійних підприємств, однак відсутність чіткої державної політики в цьому питанні призводить до фінансових втрат металургійних підприємств і недостатнього використання їхніх потенційних можливостей.

Як альтернативу приватизованій галузі доцільно розглянути можливість реприватизації одного з металургійних комбінатів або побудови в Україні нового державного металургійного комбінату на базі використання передових і нових перспективних технологій для забезпечення внутрішніх потреб країни в металопродукції.

Необхідно посилити державний вплив на перспективний розвиток гірничо-металургійного комплексу України завдяки загальнодержавному плануванню і використанню балансового й програмно-цільового підходу *(Большаков В., Тубольцев Л. Чорна металургія і національна безпека України // Вісник НАН України. – 2014. – № 9. – С. 48–49, 56–57).*